

VÝUKA ČTENÍ V ČESKÝCH ŠKOLÁCH

Uvedli jsme již, že programy jako PIRLS nepřinášejí jen testové výsledky žáků, ale také řadu informací o faktorech, které mohou tyto výsledky ovlivňovat. Na rozvoj čtenářských dovedností u dětí mladšího školního věku má velký vliv jak rodinné, tak školní prostředí. Vzhledem k celkovému zaměření knihy se budeme více věnovat školním faktorům.

V mezinárodních šetřeních patří tradičně mezi nejúspěšnější někteří asijské účastníci jako Hongkong, Tchajwan či Singapur. Jejich kultury jsou nám však natolik vzdálené, že jejich zkušenosti jsou jen obtížně přenositelné do našeho vzdělávacího systému. Jako příklad lze uvést podstatně vyšší společenskou prestiž profese učitele. Například v Singapuru patří učitelská profese mezi nejprestižnější povolání vůbec a důsledkem je, že ke studiu učitelských oborů se hlásí nejlepší absolventi středních škol. Oproti tomu ve většině evropských zemí prestiž učitelské profese dlouhodobě klesá.⁸

Soustředíme se tedy více na země, které jsou nám kulturně bližší a přitom dosáhly statisticky lepších výsledků. Pro srovnání jsme vybrali jak země, které se šetření účastní opakovaně – Ruská federace, USA či Dánsko, tak i země, které se zapojily v roce 2011 poprvé – Chorvatsko a Finsko. Poslední jmenovanou zemi jsme zvolili i z důvodu jejích dlouhodobě vynikajících výsledků v šetření PISA.

V tabulce 1 uvádíme srovnání podle *množství výuky čtení*. Data jsou seřazena podle posledního sloupce, který vychází z otázky v učitelském dotazníku: *Bez ohledu na to, zda máte v rozvrhu pevně stanoven čas pro výuku čtení, kolik času týdně obvykle věnujete výuce čtení v testované třídě? Do celkového času započítejte dobu, kterou věnujete jak čtení stanovenému rozvrhem, tak i čtení v ostatních předmětech*. Další dva sloupce vycházejí z dotazníku pro školu a ukazují, kolik času je věnováno mateřskému jazyku a jakou část zabírá výuka čtení ve srovnání s dalšími složkami jako mluvnice, sloh, pravopis apod.

Tabulka 1: Množství času věnovaného výuce čtenářských dovedností za školní rok v hodinách ve 4. ročníku základní školy (řazeno sestupně podle posledního sloupce)

Země	Počet výukových hodin za rok	Výuka mateřského jazyka	Čtení v rámci výuky mateřského jazyka	Výuka čtení ve všech vyučovacích předmětech
USA	1077	275	131	246
ČR	782	283	72	146
Mezinárodní průměr	905	232	70	146
Rusko	660	200	58	130
Chorvatsko	776	172	46	116
Dánsko	860	219	63	108
Finsko	779	188	55	99

Povšimněte si, že množství času věnovaného výuce čtenářských dovedností napříč všemi vyučovacími předměty v USA je mezi srovnávanými zeměmi bezkonkurenčně nejvyšší. V primárních školách v USA je obvyklé, že tam žáci mladšího školního věku tráví více času než v jiných zemích – 1077 hodin ročně. Aby zvládli každodenní zátěž, jsou do výuky zařazovány i činnosti, které jsou u nás vnímány jako „odpočinkové“. V oblasti čtení se jedná například o předčítání učitelem nebo tiché čtení knih podle vlastního výběru.

Oproti tomu daleko méně se ve škole čtenářstvím zabývají ve Finsku, a přesto dosahují skvělých výsledků. Je potřeba upozornit, že údaj o množství výuky čtení napříč vyučovacími předměty je založen na odhadu vyučujících. Spolehlivější jsou určité údaje o množství výuky mateřského jazyka. Tady tabulka ukazuje, že v ČR je jí ve 4. ročníku věnováno poměrně hodně času. Srovnatelné množství mají jen v Kanadě (284) a více pak už jen na Novém Zélandu (349) či Austrálii (356), z evropských zemí pouze v Maďarsku (295). Zajímavý je i poměr výuky čtení vůči ostatním složkám jazykové přípravy. Jestliže v USA se blíží polovině (48 %), mezinárodní průměr se přibližuje jedné třetině, a v ČR je to dokonce jen čtvrtina výuky českého jazyka. Porovnáme-li množství výuky čtení (při výuce mateřského jazyka i napříč všemi předměty), ukazuje se, že v mnoha úspěšnějších zemích (kromě USA) je nižší než v ČR. Ukazuje to, že důležitějším faktorem než množství výuky bude to, co se v hodinách odehrává.

⁸ Barber, M., & Mourshed, M. (2007). *How the world's best-performing school systems come out on top*. McKinsey & Company. – Dolton, P., & Marcenaro-Gutierrez, O. (2013). *2013 Global Teacher Status Index*. Varkey GEMS Foundation.